

Válasz Horkay Hörcher Ferencnek

POGONYI SZABOLCS

Horkay Hörcher Ferenc egy súlyos módszertani nehézségre hívja fel a figyelmemet. Úgy véli, hogy Taylor filozófiáját helyénvalóbb lett volna a szerző saját filozófiai nyelvét használva rekonstruálni. Véleménye szerint egy a „szabadabb nyelvhasználatot” választó szerzőre nem célszerű ráerőltetni az analitikus fogalomhasználatot.

A súlyos módszertani nehézségekkel tisztában vagyok. Sajnos azonban nem tudok rájuk megnyugtató megoldást. Egyetértek Horkay Hörcher Ferencel: kockázatos és kétes sikerű próbálkozás a szerzőétől különböző nyelv segítségével megkísérelni az interpretációt. A baj csak az, hogy a másik utat sem tartom járhatóbbnak. Egyrészt azért, mert korántsem világos, hogy milyen nyelvet használ Taylor.

Néha inkább az analitikus filozófusok fogalomtárát használja, máskor pedig a kontinentális hagyomány követőjének tűnik (már amennyiben értelme van egyáltalán analitikus-kontinentális szembeállításról beszélni).

De ennél sokkal fontosabb kérdés, hogy metodológiai szempontból elfogadható-e az értelmezett szerzőétől különböző metanyelvet választani az interpretációhoz. Horkay

Hörcher Ferenc azt sugallja, hogy nem: „Egy filozófusra ugyanis éppúgy igaz, mint bármely más nyelvhasználóra, hogy nyelve éppúgy jellemzi, mint a mondandója szubsztantív tartalma, s ha nyelvét lecserélhetőnek tartjuk annak érdekében, hogy mondandóját nála pontosabban próbáljuk összefoglalni, akkor magán a filozófiai pozíción ejtünk súlyos sérüléseket.”

[42]¹ Horkay Hörcher Ferenc szerint az interpretáció metanyelvéül a szerző nyelvétől eltérő nyelvet választó értelmező „nehezen kerülheti el annak látszatát, hogy valamifajta

filozófiai *hübrisztől* hajtva azt tételezi, ő jobban érti az általa választott szerzőt, mit az önmagát”. [42]

Ezzel az általános módszertani megközelítéssel nem értek egyet. Ebből a megszorításból ugyanis az következne, hogy az eszmetörténet klasszi-

kusait kizárólag saját nyelvükön érthetjük meg: Platónt Platónén, Hegelt Hegelén, Rawlst Rawlsén. Még ha lehetséges is volna az eredeti szerzői szándék teljes rekonstrukciója, akkor is felvetődne a kérdés, hogy vajon Hegel Platón olvasata vagy Rawls Hume-interpretációja filozófiai szempontból tényleg teljesen irreleváns-e. Ha az lenne, akkor Taylor (analitikus) Hegel-olvasatát is eleve elhibázottnak kellene tekintenünk.

Még ha lehetséges is volna az eredeti szerzői szándék teljes rekonstrukciója, akkor is felvetődne a kérdés, hogy vajon Hegel Platón olvasata vagy Rawls Hume-interpretációja filozófiai szempontból tényleg teljesen irreleváns-e.

Horkay Hörcher Ferenc követendő példaként hivatkozik egyebek között Richard Rortyra. Véleményem szerint Rorty – Taylorhoz hasonlóan – éppen azzal újította meg a filozófia nyelvét, hogy az analitikus filozófia nyelvét használta a nem analitikus eszmetörténeti hagyomány értelmezésére, egyebek között az angolszász filozófiában tabunak számító Heidegger interpretációjára.

Meggyőződésem szerint a filozófiai interpretáció nem állhat meg a szerző szándékának rekonstruálásánál. Sőt, az értelmezés talán legfontosabb eleme éppen azon ellentmondások feltárása, amelyekkel a szerző értelemszerűen nem lehetett tisztában. Vagyis, bármilyen szerénytelenül hangzik is, az értelmezőnek bizonyos értelemben jobban kell értenie a választott szerzőt, mint annak önmagát. Dolgozatomban magam is arra törekedtem, hogy Taylor szándékait a lehető legkomolyabban vegyem, hogy aztán olyan belső ellentmondásokat mutassak ki, amelyekkel a szerző nincs tisztában.

Nem gondolom, hogy ezzel filozófiai hübriszt követtem volna el. A tételes Rawls-kritika és annak cáfolata kapcsán Horkay Hörcher Ferenc egyetlen olyan megállapításomat sem idéz, amelyet helytelennek, a taylori elmélet félreértésének tekint. Márpedig kétség sem fér hozzá, hogy a Taylor filozófiáját részleteiben is alaposan ismeri, s rögtön kiszúrná és szóvá tenné, ha dolgozatomban olyan gondolatot tulajdonítanék a kanadai filozófusnak, amely idegen saját eszmerendszerétől. A módszerrel kapcsolatos jogos általános kételyek ellenére úgy érzem, ez azt látszik igazolni, hogy mégsem jártam el méltánytalanul.

A dolgozat összegzésénél Horkay Hörcher visszatér a kérdésre. „Megítélésem szerint [Pogonyinak] már abban sincs igaza, hogy Taylor legfontosabb motívuma a Rawls-szal folytatott vita lenne” [44] – írja. Ezt magam sem állítom. Azt viszont igen, hogy a taylori politikai filozófia hiányosságai a Rawls-szal való szembeállításból érthetők meg. Még akkor is, ha az összevetés konklúziója ellentétes Taylor szándékaival.

ESZMETÖRTÉNETI HÁTTÉR

Horkay Hörcher Ferenc hiányolja dolgozatomból „Taylor életművének történeti és eszmetörténeti rekonstrukcióját” [42], az 1956-os forradalom és a hatvanas évek balos diákmozgalmak vonatkozásait. Az 1956-os forradalmat valóban nem említtem. Tudomásom szerint Taylor a forradalom idején kapcsolatba került magyar menekültekkel, de arról nincs információm, hogy az események meghatározó jelentőségűek voltak filozófiai vagy politikai nézeteinek kialakulásában. Erre vonatkozó utalást műveiben nem találtam. Azt sem gondolom, hogy Taylor politikai filozófiájának vagy politikai nézeteinek megértéséhez elengedhetetlen a hatvanas évek balos egyetemi mozgalmainak ismerete.

Horkay Hörcher Ferenc azt is megjegyzi, hogy érdemes lett volna Taylor katolicizmusára kitérnem, már csak azért is, mert Taylor „filozófiai ébredésének kora a katolikus társadalmi tanítás körüli vitáktól hangos, s e kontextus minden bizonnyal megint csak fontos Taylor érdeklődése szempontjából”. [43] Ő leginkább a katolikus hagyomány felől közelítené meg Taylor filozófiáját. Kétségtelen, hogy a szerzői életmű monografikus áttekintése lehetetlen lenne Taylor katolikus témájú írásainak bemutatása nélkül. Ez azonban szétfeszítené egy a liberalizmuskritikát középpontjába állító tanulmány kereteit. A liberalizmuskritika rekonstrukciója pedig meggyőződésem szerint lehetséges a vallásos tárgyú szövegek elemzése nélkül is. Emellett szól, hogy a vonatkozó szakirodalom döntő többsége szintén nem a katolikus írásokból származtatja Taylor politikai filozófiai nézeteit.

Mindez persze nem jelenti, hogy ne lenne lehetőség a taylori politikafilozófia az enyémtől eltérő, a katolicizmusból kiinduló rekonstrukciójára. Kétségtelen, hogy érdekes lenne az atomizmus-kritikát keresztény nézőpontból értelmezni, még akkor is, ha ez a megközelítés ugyanazokat a súlyos módszertani nehézségeket vetné fel, mint

amelyeket Horkay Hörcher Ferenc az általam választott interpretációval kapcsolatban említ. Taylor politikai filozófiájában ugyanis elsősorban nem katolikus szerzőkre, hanem Arisztotelészre, Rousseau-ra, Herderre, Hegelre és Hannah Arendtre hivatkozik. A politikafilozófiát a katolikus írások alapján értelmező megközelítés módszertani és hermeneutikai szempontból tehát semmivel sem kevésbé kétes vállalkozás, mint az általam választott megközelítés. Bármilyen megközelítés mellett kötelezzük is el magunkat, az interpretációs szemüveg választása szükségképp behatárolja és orientálja az értelmezés horizontját.

Fontosnak tartom megjegyezni azt is, hogy véleményem szerint a katolicizmusra felépített olvasat sem jutna az enyémtől lényegesen különböző eredményre.

S azt is meg kell említeni, hogy a Horkay Hörcher Ferenc által felvetett katolicizmusra alapozó, és az általam javasolt, a liberalizmuskritika tükrében történő interpretáció mellett legitim lenne a republikánus eszmetörténeti hagyományból kiindulni, de nem lenne alaptalan a Hegellel, vagy a német romantikával összevetni Taylor filozófiáját, vagy – mint azt opponensem is jelzi – érdekes lenne Berlin vagy Anscombe filozófiájából, netán a hatvanas évek szociáldemokrata elképzeléseiből kiindulni. Érdekes megközelítés lehet annak vizsgálata is, hogy a kommunárius politikai filozófusok közül hogyan jutottak el többen is a hatvanas évekbeli baloldali, esetenként marxista ideológiától a keresztény illetve zsidó eszmeiségig. MacIntyre nem csak baloldali szociáldemokrata, hanem vállaltan marxista alapoktól indulva jut el a kereszténységig. Michael Walzer radikális baloldali eszmeiségéből a zsidó hagyományok irányába fordul. Fontos lenne megvizsgálni, hogy vajon véletlen és

esetleges egybeesésről, avagy mélyebb eszmetörténeti szükségszerűségről van-e szó. Nem tudom megítélni, hogy ezek a megközelítések mennyiben járulnának hozzá Taylor politikai filozófiájának megértéséhez, de afelől nincs kétségem, hogy külön-külön is önálló monografikus megközelítést tennének szükségessé.

A RAWLS-KRITIKA

Horkay Hörcher Ferenc dolgozatom Rawls-fejezetét a tanulmány leginvenziózusabb részének tekinti. Azt is megjegyzi azonban, hogy dolgozatomban sajátos ellentmondásba keveredek. Egyrészt mintha azt állítanám, hogy Taylor Rawls-kritikája „filozófiailag elhibázott és irreleváns”, másrészt viszont hosszan bizonyítom, hogy Rawls kései művei megválaszolják meg a

***Dolgozatomban nem állítom,
hogy Taylor
liberalizmuskritikája irreleváns
volna. Tézisem az, hogy a taylori
liberalizmuskritika a liberális
politikai filozófiák félreértésen
alapul.***

taylori kritikát.

Dolgozatomban nem állítom, hogy Taylor liberalizmuskritikája irreleváns volna. Tézisem az, hogy a taylori liberalizmuskritika a liberális politikai filozófiák félreértésen alapul. Azt állítom, hogy erős érvek szólnak amellett, hogy már *Az igazságosság elméletében* foglaltak sincsenek ellentétben a taylori elképzelésekkel, még akkor sem, ha több ponton valóban félreérthető a rawlsi elmélet. Ezt a taylori liberalizmuskritika cáfolatával foglalkozó alfejezetek mindegyikében *Az igazságosság elméletéből* vett idézetekkel támasztom alá. Vagyis Rawls kései művei nem mondanak ellent *Az igazságosság elméletének*, csak árnyalják és világosabbá teszik az eredeti érvelést.

Horkay Hörcher Ferenc arra is felhívja a figyelmet, hogy érdemes lenne a civil társadalom és a pluralizmus kérdéseire kitérni a liberalizmuskritika kapcsán. Kétségtelen, Taylor politikai filozófiájában a civil társadalom kiemelt jelentőségű. Ebben a

kérdésben azonban meggyőződésem szerint nem áll vitában a liberális elméletekkel, ezért eltekintettem a téma tárgyalásától.

Horkay Hörcher Ferenc Isaiah Berlin hagyatékának tekinti az értékpluralizmus-problémát. A dolog érdekessége, hogy a pluralista Berlin tanítványát, Taylort nem tekintette értékpluralistának. A pluralizmusnak valóban nem szentelek külön

részt a liberalizmuskritikában. Ennek oka elsősorban az, hogy a liberális politikai filozófusok is az értékpluralizmus tényéből indulnak ki. Ezért ebben a kérdésben sincs különbség Taylor és Rawls között, legalábbis az elvek tekintetében. Más kérdés, hogy a Taylor által javasolt politika ellentétes az értékpluralizmussal. De ez már túlmutat a taylori liberalizmuskritika kérdéskörén.

JEGYZETEK

- ¹ Az oldalszámok a [P h r o n e s i s] jelen számára hivatkoznak. (HORKAY HÖRCHER Ferenc: 'Pogonyi Szabolcs Taylor-értelmezése' *Phronesis*, 2. évf. 1. sz. (2008. nyár) 41-45. o.)